

„Én a pályakezdésem elejétől, sőt, talán még annál is korábbról, olyan tervekkel készülődtem, hogy minél több ismeretlen értékkel, meglepetéssel, újdonsággal szolgáljak a szakmának, valamint olyan írókat-költőket akartam felfedezni, s bevinni a köztudatba, akik valamilyen oknál fogva kimaradtak a kánonból, vagy bele sem kerültek”
Jankovics József

„Győzzön a Filológia!” Jankovics Józsefre emlékezünk

2026. március 10.

Budapest, Ménesi út, Klaniczay terem

Program

I.

14.00 – 14.20 **Bajáki Rita, Kasza Péter, Tóth Zsombor** Megnyitó

14.20 – 15.00 **Bajáki Rita** *Újdonság a régiségből*

15.00 – 15.30 vita; szünet

II.

Elnök: **Szentmártoni Szabó Géza**

15.30 – 15.50 **Balogh Zsuzsanna** *Egy kivégzés előfeltételei. Bethlen János és az 1674-es hatalmi válság az Erdélyi Fejedelemségben*

15.50 – 16.10 **Majoros Viktória** *Gyöngyösi és a kutyák: a magyar Ovidius lehetséges irodalmi mintái*

16.10 – 16.40 vita; szünet

III.

Elnök: **Kőszeghy Péter**

16.40 – 17.00 **Kasza Péter** *Projektbeszámoló a Bethlen Farkas-fordítás helyzetéről*

17.00 – 17.30 **Tóth Zsombor** *Amikor győzött a filológia: a Columba Noae „autográf (?)” kézírata és eszmetörténeti kontextualizációja*

17.30 – 18.00 vita; zárszó

Összefoglalók

Bajáki Rita

Újdonság a régiségből

Előadásomban egy újdonsággal, egy eddig bibliográfiailag ismeretlen nyomtatvány bemutatásával szeretnék szolgálni, és egyúttal tisztelni Jankovics József emléke előtt. A majd 200 lap terjedelmű, 12° méretű, címlap nélküli, de ettől eltekintve hiánytalan kötet műfaját nehéz meghatározni, mivel az igen sokrétű, verses elmélkedést és különböző imádságokat egyaránt tartalmaz. Előadásomban bemutatom a nyomtatvány szerzőjét, az eddig régi magyar szerzőként ismeretlen Kéry Istvánt, továbbá a – minden bizonnyal 1658-ban megjelent – kiadvány szövegeinek filológiai, retorikai jellemzőit vizsgálom, valamint keresem a mű helyét a 17. századi verses, illetve imádságos irodalomban.

Balogh Zsuzsánna

Egy kivégzés előfeltételei. Bethlen János és az 1674-es hatalmi válság az Erdélyi Fejedelemségben

Az előadás Bethlen János (1613–1678) kancellár I. Apafi Mihály (1639–1690) fejedelemnek 1674. december 5-én Keresden kelt válaszlevelét vizsgálja, amit Bánffy Dénes (c. 1630–1674) – Kolozs- és Doboka vármegye főispánja, a fejedelmi tanács tagja, Kolozsvár és Szamosújvár főkapitánya – elfogását és a bethleni várba való őrizetbe helyezését követően írt. A keresdi birtokára visszavonult, betegségekkel küszködő, idős Bethlen János mérlegelve a Bánffy Dénes-ellenes eseményeket, levelét retorikailag úgy építette fel a főként hallomáson alapuló vádpontok kiemelésével, hogy abból nyilvánvaló legyen Apafi Mihály számára, hogy fejedelmi hatalmának megtartása forog kockán.

Bethlen János kancellár levele a Bánffy Dénes-ellenes szervezkedés legitimizációjáról szól. A mintegy három foliónyi terjedelmű levél elemzése hozzájárul egyrészt a Bánffy Dénes-ellenes szervezkedés és annak háttere, másrészt a sűrű családi és rokoni kapcsolatokon keresztül összefonódó nemesi társadalmi csoporton belüli strukturális átrendeződés, harmadrészt pedig az uralkodó és a rendek közötti hatalmi viszonyrendszer értelmezéséhez.

Majoros Viktória

Gyöngyösi és a kutyák: a magyar Ovidius lehetséges irodalmi mintái

Előadásomban Gyöngyösi Csalárd Cupidójának lehetséges irodalmi mintáiról lesz szó. Egyrészt arról, hogy (természetesen Ovidiuson kívül) kimutatható hatást gyakoroltak költőnkre azok a kora újkori allegorikus kommentárok, amelyek a pogány mítoszokat erkölcsi példázatként is olvasták. Különösen figyelemre méltó Tereus, Progne és Philomela átváltozás-történetének Gyöngyösi-féle változata, melyben Itys annak ellenére alakul fácánná, hogy ez a mozzanat Ovidiusnál hiányzik. Megvan viszont Natale Conti *Mythologiae* című művében, melyről más megfontolások alapján is valószínűsíthető, hogy Gyöngyösi használta. Conti hatásán kívül ugyanakkor talán még bizonyos kora újkori latin költők ismeretével is számolhatunk, akik esetenként egész verseskönyvet szenteltek például egy Gyöngyösinél is felbukkanó kutya, Aldina halálának.

Kasza Péter

Projektbeszámoló a Bethlen Farkas-fordítás helyzetéről

Jankovics József szívügye volt Erdély és különösen a Bethlen-család sokrétű irodalmi hagyatéka. Túl a Bethlen Miklós-levelezés kiadásán, majd Bethlen János történeti műveinek sajtó alá rendezésén fogott bele a 16. századi erdélyi történelmet összegző nagy narratíva, Bethlen Farkas történeti művének magyar nyelvű kiadásába.

A hatalmas vállalkozás számos fordító, jegyzetelő munkájának együttműködése révén haladt előre a 2000-es évek elejétől kezdve, ám a kezdeményezés motorja, lelke végig Jankovics József maradt. 2010-ig bezárólag a hat kötetnyi Bethlen-anyag kétharmada, az első négy kötet jelent meg magyarul, majd 2021-ben, hosszabb kényszerszünet után, az utolsó előtti, ötödik kötet is nyomdába került. Jóska még megcsinálta az első korrektúrát, de váratlan halála miatt a kötet megjelenését már nem érte meg.

2023-ban elnyertem az MMA műfordító ösztöndíját az utolsó kötet lefordítására. A munka előrehaladott állapotban van, ennek fázisairól, eredményeiről, egyben a kutatás további perspektíváiról szeretnék röviden beszámolni a Jankovics József emlékére szervezett első szimpózium keretei között.

Tóth Zsombor

Amikor győzött a filológia:

a Columba Noae „autográf (!)” kézírata és eszmetörténeti kontextualizációja

Előadásomban Bethlen Miklós (1642–1716) kéziratai közül a vesztét okozó Columba Noae/Noé Galambja textusát vizsgálom meg egyfajta szoros olvasásában. Bécsi és különösen szebeni kutatásaim tanulságai alapján egy filológiai és egy új eszmetörténeti kontextualizációt kísérek meg. Első lépésben a Fridericus Gotefridus Veronensis álnév alatt íródott, Bethlen Miklós által soha nem szignált kézirat különleges sorsát és disszeminációját követem végig, miközben a kéziratossá nyilvánosság és a szerzőség kapcsolatára kérdezek rá. A bécsi anyag és a szebeni új találatok összevetése lehetővé teszi, hogy a számos fordításban és szövegvariánsban népszerűsödő szövegkorpuszból, a Bethlen Miklóshoz legközelebb álló textust megjelöljük. A Columba Noae, olyan béketervezet, amely nem előzmény nélküli; előadásom egy olyan új forrásra hívja fel a figyelmet, amely a politikus és teológus Bethlen Miklóst a 17. századi református szinkretizmus kontextusában helyezi el.

ORSZÁGOS
SZÉCHÉNYI
KÖNYVTÁR

HUN
REN